

Folkvett

Organ för Vetenskap och Folkbildning. Nr 1 1997

”

**Varför har denna
egendomliga och
inskränkta
begreppsvärld,
i grunden
spekulativ och
utan empirisk
grund och med
åtskilliga inslag
som verkar
vara ren
humbug,
kunnat
få
ett
så fast grepp
över svensk
psykologutbildning?**

”

Lennart Sjöberg om den
dynamiska psykologin och
akademiernas tystnad

Sidan 6

Ledare
 Scientologiska krokodiltårar? sid 3

Mot bättre vetande sid 6

Böcker sid 14

Internationellt sid 16

Vetenskap och folkbildnings styrelse

Per Olof Hulth, ordf
 Lillängsvägen 75
 131 41 Nacka
 08-718 53 14
 hulth@physto.se

Bengt Erlandsson, suppl
 Flygkårsvägen 17
 183 62 Täby
 08-756 23 34
 berl@vana.physto.se

Hanno Essén, v ordf
 Bigarråvägen 4
 114 21 Stockholm
 08-612 41 28
 hanno@mech.kth.se

Lars Hedenäs, suppl
 Nyängsvägen 19
 146 30 Tullinge

Pertti Poutiainen, kassör
 Heleneborgsgatan 52
 117 32 Stockholm
 08-658 69 92
 pertti@otso.se

Niels Hovmöller, suppl
 Skestavägen 59
 163 53 Spånga
 08-760 79 77
 gainware@algonet.se

Sven Ove Hansson
 Martinvägen 7
 168 50 Bromma
 08-87 87 78
 sven-ove.hansson@filosofi.uu.se

Rune Lindkvist, suppl
 Kolbäcksgård 12
 128 46 Bagarmossen
 08-39 05 87

Hans Isaksson
 Markvardsgatan 6
 113 53 Stockholm
 08-673 46 29
 hans.isaksson@alvesta.mail.telia.com

Kjell Strömberg, suppl
 Skottvallavägen 25
 692 36 Kumla
 019-58 28 90

Lennart Johansson
 Kanelgränd 10
 135 36 Tyresö
 08-742 06 66
 lenjoh@sto.foa.se

Riitta Rätty, suppl
 Hägerstensvägen 117B
 126 49 Hägersten
 08-18 73 97
 riitta@physto.se

FOLKVETT

Organ för Vetenskap och
 Folkbildning.

Redaktörer:

Sven Ove Hansson 08/87 87 78

(ansvarig utgivare)

Niels Hovmöller 08/760 79 77

Hans Isaksson 0472/303 43

Lennart Johansson 08/742 06 66

Per Sandin 08/15 94 60

Rune Lindkvist 08/39 05 87

Jonas Söderström 08/744 24 91

Adress:

Vetenskap och Folkbildning

Box 185, 101 23 Sthlm

Postgiro: 63 591-2

Prenumeration

ingår i medlemsavgiften 150:-/år.

Övriga 100:-.

Utkommer 4 ggr/år.

ISSN 0283-0795

Föreningen Vetenskap och Folkbildning bildades 1982 av människor som oroades över att ockultism och pseudovetenskap så ofta fått stå oemotsagda, och att vetenskapens metoder är så dåligt kända. Så här formuleras vår målsättning i stadgarna:

Föreningen Vetenskap och Folkbildning har till uppgift att främja folkbildning om vetenskapens metoder och resultat. Särskilt tar föreningen som sin uppgift att i en fri opinionsbildning bekämpa de felaktiga föreställningar som förekommer i frågor som kan avgöras vetenskapligt. En viktig del av den vetenskapliga folkbildningen är att klargöra vilka frågor som kan respektive inte kan avgöras med vetenskapliga medel.

Scientologiska krokodiltårar?

En dag i januari i år stod en märklig annons att läsa i *The International Herald Tribune*. Den var formulerad som ett öppet brev till Helmut Kohl, den tyske förbundskanslern. I brevet, som undertecknats av inte mindre än 34 amerikanska s.k. celebriteter, de flesta från filmens värld — bland andra Goldie Hawn, Dustin Hoffman och Oliver Stone — anklagas Kohl och hans regering för att genom statligt dekret utöva organiserad diskriminering och förföljelse av scientologer i Tyskland.

I skrivelsen hävdar författaren eller författarna, och får man förmoda undertecknarna, att den scientologiska rörelsens skrifter och läror är att betrakta som religiösa yttringar. Det är ovärdigt och helt oacceptabelt för en demokratisk stat, menar man, att diskriminera och förfölja de egna medborgarna på grund av deras religiösa övertygelse.

Man kan konstatera att redan här hugger författarna själva raskt av det ena av de ben som anklagelserna vilar på. Att likställa den scientologiska s.k. kyrkan med en religiös rörelse blottar en ignorans om de verkliga förhållandena som är inte bara omdömeslös utan även ovärdig personer med den opinionsbildande ställning som firade skådespelare de facto har — *like it or not*.

Det andra benet faller för den egna bilan när den påstådda diskrimineringen av scientologer jämförs med förföljelsen och utrotningen av judar under det andra världskriget. Att över huvud taget försöka jämföra med de grymheter som judarna utsattes för under nazi-tiden har också skapat berättigad harm, inte bara bland tyskar. Jämförelsen är inte bara historiskt oriktig, utan förolämpar också minnet av de miljontals judar som mördades i och utanför förintelslägren.

Syftet med detta öppna brev kommer emellertid i en helt annan dager när man vet att en av undertecknarna, Bertram Fields, som enligt uppgift är den som också betalt annonsen, är advokat med ett välbetalande klientel inom nöjesindustrin.

Det blir då svårt att undgå misstanken att det här mera rör sig om en rädsla att förlora pengar än äkta förtrytelse,

bottnande i oegennyttia, sann idealism och kamp för religionsfrihet. Vad det däremot egentligen handlar om verkar vara ett oblygt försök att avvärja det hot om bojkott som bl a riktats mot filmer där Tom Cruise, själv scientologmedlem, medverkar — och som avsevärt kunde ha minskat klirret i kassakistorna.

Folkvätten

Livets ord samlar in pengar. Varje medlem ska ge minst 10% av sin bruttoinkomst. Man brukar före kollekten undervisa om att gåvor till Gud egentligen är insättning av pengar på det himmelska kontot. "En himmelsk bank är inte utsatt för rån och konkurs... När pengarna finns på jorden är de åtkomliga för satan och kan komma bort i världens finanssystem... [Gud] kan ge dig utdelning enligt rådande dollarkurs."

Hur var det nu det stod i den gamla religiösa visan:
"Du kan ingenting ta med dig dit du går."?

Årets folkbildare och förvillare – i Sverige och USA

Till årets folkbildare 1996 har Lilian Öhrström utsetts. Till årets förvillare 1996 utsågs samtidigt kommittén för det s k alternativa nobelpriset (The Right Livelyhood Award)

Lilian Öhrström får utmärkelsen för en undersökande journalistik som har stor betydelse för att förhindra att den viktiga kampen mot övergrepp på barn förvandlas till en häxjakt på oskyldiga människor.

Öhrström är författare till boken *Sex, lögn och terapi*. Där granskar hon de psykologiska tekniker med vars hjälp terapeuter framkallar "dolda minnen" av övergrepp i barndomen.

Hon visar på faran att falska minnen kan framkallas på detta sätt, med svåra konsekvenser för personer som blir felaktigt utpekade som förövare. Genom detta arbete har hon bidragit till rättssäkerheten men också till att hävda ett vetenskapligt förhållningssätt i psykologiska frågor.

Homeopat förvillar

Till årets förvillare 1996 utsågs samtidigt kommittén för det s k alternativa nobelpriset (The Right Livelyhood Award), som i år har gett ett av sina pris till en homeopat.

Homeopatin bygger på idén att läkemedel ska spädas ut i vatten tills det inte finns en enda molekyl kvar. Det finns inget vetenskapligt stöd för att homeopatin skulle fungera och därför inte heller något skäl att ge en prestigefylld utmärkelse till dess företrädare.

Även i USA

I Vetenskap och Folkbildnings efterföljd har även CSICOPs Council for Media Integrity, för första gången i år, delat ut priser till en förvillare och en folkbildare.

Bill Nye, vetenskapsjournalist, får rådets första "Candle in the Dark"-pris för sin tv-show *Bill Nye, the Science Guy*.

Serien riktar sig till ungdomar och försöker visa forskning och vetenskap som en kreativ och rolig sysselsättning. Programmet är en samproduktion mellan den allmänna televisionen, Disney och National Science Foundation och visas dagligen i många kabelkanaler.

Förvillare – dvs mottagare av The "Snuffed Candle" Award – blev skådespelaren Dan Aykroyd, som under lång tid backat up olika paranormala påståenden. Han har lett tv-programmet *Psi Factor*, visat i Sverige av kanal 4 som "Paranormalt".

Flygande grisar

Även James Randi Educational Foundation delar ut priser - nämligen *The Pigasus Award*. Priset, som delas ut den 1 april, går dock bara till "förvillare", i fyra kategorier:

- ockultister ("psychics")
- vetenskapsmän
- media
- finansiärer

Årets förvillande vetenskapsman var Ed May, som lett CIA:s försök att spana på främmande makter via medier, ett projekt som lades ner efter 10 år med en räkning på 20 miljoner dollar - utan att ha gett några resultat.

Årets tvivelaktige finansiär är Robert Bigelow, som bl.a. givit Harvardprofessorn John Mack stora belopp för "forskningen" om hur amerikaner rövas bort av utomjordlingar (s.k. alien abductions).

Mediapriset delades mellan alla de tidningar, tv-program etc som fortsätter att okritiskt föra fram myten om tefatskraschen i Roswell 1947. (Myten har varit ett lyckokast för lilla Roswell, som besöks av 90.000 turister per år.)

Årets ockultist är en Sheldon Nile, som förutsade världens undergång den 17 december i fjol, då miljoner rymdskepp med änglar skulle landa och ta oss med till en ny verklighet.

Efter den 17 december hävdade Nile att hans förutsägelser verkligen hade slagit in, och att vi nu levde i blott en "holografisk projektion" av den gamla världen, för att ge oss ytterligare en chans att bättra oss.

Alla vinnare underrättas med telepati, och själva priset – en flygande gris-figur – skickas till vinnarna med telekinesi ("if they don't receive, that's probably due to their lack of ability").

Hela listan:

Årets folkbildare:

1996: **Lillian Öhrström** för sin undersökande journalistik om "dolda minnen" och det hot mot rättssäkerheten som de utgör.

1995: **Harriet Svenhard** för sin kamp mot auktoritära sekters tankeförtryck.

1994: **Bengt af Klintberg** för sin upplysningsverksamhet mot mytbildning och fördomar.

1993: **Hans-Uno Bengtsson** för sin förmåga att förena god underhållning med pedagogik på högsta nivå.

1992: **Peter Paul Heinemann** för sin verksamhet som radiodoktor.

1991: **Bodil Jönsson** som avmystifierat fysiken och gjort den begriplig.

1990: **Skalman** (tecknad av Rune Andréasson) för sina avslöjanden av fördomar och vidskepelser.

1989: **Gunnar Rosell** för sin medicinska journalistik

1988: **Klas Fresk** för sina insatser för Tom Tits experiment i Södertälje.

1987: **Hans Rehnvall** för sina populärvetenskapliga TV-program

Årets förvillare:

1996: **kommittén för det s k alternativa nobelpriset** (The Right Livelyhood Award) som givit ett prestigefyllt pris till en homeopat.

1995: **Nils-Axel Möner** som med sina slagrutekurser pådyvlat studenterna sedan länge motbevisade myter.

1994: **Lotta von Arnold** för sina insatser i samband med den s k Peace in mind-festivalen.

1993: **Sassa Åkervall** för sin programserie om det övernaturliga i TV3.

1992: **Catrin Jacobs** för sina okritiska TV-program om astrologi.

1991: **Jens Tellefsen** som spridit vartolkningar och missförstånd om fysiken.

1990: **TV4** för programserien "Sjunde sinnet".

1989: Den statliga **alternativmedicin-kommittén** som avstod från att ta reda på vilka positiva och negativa effekter som olika behandlingsmetoder har.

1988: **Amelia Adamo** för den okritiska journalistiken i Aftonbladets söndags- och hälsobilagor.

1987: **Dag Stålsjö** för sina okritiska TV-program om bl a evighetsmaskiner, slagrutor och fornsvensk historia.

Seger för scientologerna

Den amerikanska sektkritiska organisationen CAN, Cult Awareness Network, har under senare tid blivit utsatt för en lång rad stämningar främst från scientologerna. Genom detta har CAN drivits i konkurs, och scientologkyrkan har nu ur konkursboet förvärvat CANs arkiv och rätten till dess namn. Material från CAN från den 23 oktober 1996 eller senare kommer alltså inte från den tidigare sektkritiska organisationen utan från en ny förgrening av scientologernas imperium.

(FRI-brevet nr 1, 1997)

Pyramidspel

Företaget Herbalife, som säljer bantningsmedel genom återförsäljare som värvas på "väckelsemöten", fungerar som ett slags pyramidspel. Återförsäljarnas chans att tjäna pengar handlar nämligen till stor del om att själva värva ytterligare återförsäljare och se till att dessa säljer produkten. I sina värningskampanjer använder Herbalife många knep som känns igen från destruktiva sekter.

(FRI-brevet nr 1, 1997)

CSICOP skaffar aktier i TV-bolag

Amerikanska CSICOP provar nu samma taktik som bl.a. svenska SSU under 70-talet: att köpa några aktier för att få tillträde till bolagens årsmöten och stämmor för att ställa obekväma frågor till styrelser och ledningar.

CSICOP riktar in sig på de fyra stora tv-bolagen, dvs mediakonglomeraten Westinghouse (CBS), General Electric (NBC), NewsCorp (Fox), och Disney (ABC). De panoramala programmen får nu kraftigt ökat utrymme i amerikansk tv.

Interlingua-skepticism

Jan Årman har en hemsida på hjälpspråket interlingua "som är så konstruerat att det är begripligt för bildade människor i hela (väst)världen". Där finns bl a en skeptisk avdelning, "scientia, pseudoscientia e occultismo". Adress:

http://ourworld.compuserve.com/homepages/Jan_Arman

Indien på WWW

Varför inte titta in hos vår systerorganisation i Indien? The Indian Skeptic finns nu på adressen

<http://www.obis.de/huber/html/index.htm>

Vinklat

I Svensk Jakt, nr 4/1997, finns en stort uppslagen artikel om jordstrålning. Där hävdas att viltstigar följer Curry-linjer. Artikeln har en fotnot med följande lydelse:

"Den som vill prova om han eller hon har förmågan att känna jordstrålningslinjerna kan beställa vinkelpekare av Ole Kvamsdal på avdelningen för paleogeofysik och geodynamik vid Stockholms universitet."

Som vi alla vet handlar ju den akademiska friheten först och främst om rätten att bedriva egen kommersiell verksamhet på arbetsplatsen.

Mot bättre vetande

av Lennart Sjöberg

Landets psykologprofessorer vet mycket väl att psykologverksamheten vid domstolar och socialbyråer i stor utsträckning saknar vetenskaplig grund och närmast är att beteckna som ren vidskepelse. Men de gör inget åt detta. Varför?

Svenska domstolar och andra myndigheter anlitar psykologer med s.k. dynamisk-psykologisk inriktning för utredningar som läggs till grund för livsavgörande beslut. Det kan gälla domar eller socialnämnders beslut om omhändertagande av barn.

Självklart skall sådana viktiga beslut grundas på bästa möjliga information, och när det är fråga om vetenskapligt högt utbildade experter, skall deras omdömen givetvis grundas på ett vetenskapligt underlag som står sig i ljuset av den internationella forskningen på området. Om detta inte är fallet, har samhället med sina

universitet och de ledande forskarna ett system som skall träda i funktion och peka på de missförhållanden som råder.

Hur är det i vårt land? Fungerar detta system som det är tänkt? Låt oss se närmare på psykologutbildning och psykologverksamhet.

Psykologutbildningen i Sverige baseras i stor utsträckning på föräldrade lärobildningar som bevisats vara felaktiga och leda till ineffektiva eller rentav skadliga former av behandling. Utbildningen smeker fördomar och vanföreställningar medhårs och skapar hos dem som genomgår den gehör för en idé om den kliniska

psykologens omnipotens, d.v.s. att det finns en sorts psykologkompetens som omfattar alla typer av mänsklig och social problematik och att denna grundas i dynamisk teori och klinisk erfarenhet, samt egenerapi.

Idén med egenerapi är att den skall göra psykologen motståndskraftig mot diverse mänskliga felhandlingar och tendenser och göra honom eller henne speciellt skickad att avge orakelbetonade intuitiva omdömen om sina medmänniskor. Men ingen forskning finns som stödjer dessa enorma anspråk.

Eftersom dynamisk terapi enbart har placeboeffekter (mera därom se-

nares) finns det ingen som helst anledning att anta att psykologernas egen terapi skulle göra dem bättre skickade till någonting, tvärtom. Och skulle man ställa frågan om vilka grunder ett uttalande vilar på får man antingen höra något om klinisk intuition eller någon totalt spekulativ grund för att utvärdera svaren på ett projektivt test. Mot denna subjektivism står logisk analys som effektivt utvecklas av Scharnberg [50].

Finns någon vetenskaplig grund för den dynamiska psykologin?

Läget i svensk psykologutbildning och psykologverksamhet är ett helt annat än det man kunde inbilla sig från enbart kunskap om utanverken [55].

Psykologutbildningen saknar i många avseenden kontakt med den moderna forskningen som bedrivs vid universiteten. Professorernas inflytande över och intresse för denna utbildning är marginellt. I stället har utbildningen lagts på s.k. dynamisk grund, d.v.s. psykoanalysen eller någon av dessa moderna efterföljare.

Men är inte detta helt OK? Är inte psykoanalysen en banbrytande utveckling inom psykologi och psykiatri som visat på många betydelsefulla sanningar?

Grunderna för den psykodynamiska verksamheten är vetenskapligt ytterst dubiösa. Debatten om Freud är extremt omfattande [5; 6; 7; 11; 19; 31; 32] och alltfler ställer sig numera tvivlande till sanningshalten i hans påstådda "observationer" [45; 46].

I Freuds skrifter finns många motsägelser och hisnande spekulationer. Hans upptagenhet med sexuella beteenden som förklaring till "hysteri" och andra neurotiska problem förefaller egendomlig och stereotyp; onani och "latent homosexualitet" är favoritförklaringar till det mesta. Ka-

strationsångest och Oidipuskomplex är emellertid enbart spekulationer och hans syn på den kvinnliga utvecklingen verkar minst sagt ensidig.

Freuds syn på hur vetenskaplig kunskap kan baseras på kliniska iakttagelser var likaledes mycket ensidig. Den experimentella metoden är och förblir nödvändig för att etablera t.ex. terapi effekter - se Grünbaums utomordentlig inträngande vetenskapsteoretiska analys av psykoanalysen [19].

Psykoterapi och dess effekter är värda ett särskilt omnämnande. Forskningen har funnit att de flesta former av samtalsterapi har likartade, modesta, effekter [51]. Det verkar som om det handlar om suggestionseffekter och kanske effekter av att få "tala ut" och känna ett visst socialt stöd.

Psykodynamisk terapi av den ena eller andra formen har inte påvisats ha unika effekter utöver detta; något förenklat kan man alltså säga att det enbart handlar om placeboeffekter, om sockerpiller. Svartberg och Stiles visade i en meta-analys av 19 studier att korttids psykodynamisk terapi visserligen hade effekt, men att denna i viss mån förklarades över tid och var mindre än effekterna av kognitiv terapi och beteendeterapi [58].

För mera bestående effekter måste man använda sig av olika former av beteendeterapi och kognitiv terapi. En sammanställning av 150 undersökningar av psykoterapi med barn och ungdom [68] visade nyligen att 1. Beteendeterapi är klart bättre än andra, inklusive dynamiska, metoder. 2. Psykologutbildade terapeuter gav sämre resultat än terapeuter utan sådan utbildning.

Detta är sannerligen resultat som går helt emot den psykologutbildning som svenska universitet ger.

Härtill kommer att den dynamiska terapin oftast är mycket, mycket dyrare än den mera effektiva beteendeterapin. Detta är resultat som alltså påvisats i omfattande forskning, och de har onekligen viktiga praktiska implikationer. Men de har även mycket viktiga teoretiska implikationer. Om inte dynamisk terapi har de effekter som påstås är det onekligen något fel med den bakomliggande teorin.

Ta Freuds påståenden om symtoms substitution. Denna idé går ut på att psykiska problem och problembeteenden är "symtom" på någon bakomliggande problematik, en "omedveten konflikt". Om man lyckas behandla bort symtomet med beteendeterapi har man ju inte avlägsnat den verkliga orsaken, enligt Freud, och i stället borde ett annat, och kanske mycket värre, symtom uppkomma. Men forskningen visar att symtoms substitution inte förekommer [57]. Om man behandlar t.ex. sängvätning med en form av beteendeterapi försvinner sängvätningen, allt blir bättre i barnets värld, och några andra problem dyker inte upp i stället [36].

Falska minnen

Den uppblussande debatten om påstådda minnen av det som varit bortträngt, med åtföljande katastrofala konsekvenser för många familjer [39], speciellt i USA, har ett nära samband med Freud och psykoanalysen, som övertygande påvisats av Crews [7]. Att det finns minnen som bortträngs i psykoanalytisk mening är emellertid fortfarande, efter 100 år, kontroversiellt och inte vetenskapligt bevisat [20; 21; 25; 29; 30; 43; 69], även om många kliniker, inklusive en ordförande i amerikanska psykologförbundet [13], tycks ha en bergfast tro

på saken. I en aktuell översikt säger Bowers och Farvolden [2] att bortträngning, om det finns, är ett sällsynt fenomen och att

"Många kliniker, från Freud och framåt, har allvarligt underskattat suggestionens effekt på minnen och trosföreställningar. Denna underskattning har gjort vuxna patienter sårbara för suggererade hågkomster av sexuella övergrepp under barndomen."

(sid 355).

Aktuella surveyundersökningar i USA och Storbritannien har visat att en betydande andel av de terapeuter som besvarade frågorna använde sig av suggererande tekniker för att producera "minnen" [41; 42]. Svartsprocenten var mycket låg i den sistnämnda undersökningen, 22 procent, och det finns nog anledning att tro att de som inte svarade var rädda att exponera metoder som kunde kritiseras. Terapeuterna tycks vara mycket obenäma att ge forskare insikt i den verksamhet de bedriver [1].

Tron på bortträngning är numera en mycket vanlig "sunt förnuft"-uppfattning och den sprids även av svenska psykologer, t.ex. av Christianson [3]. Det är faktiskt ingen enkel sak att bevisa att bortträngning existerar [22].

Ta ett fall som Christianson ofta åberopar. En svensk kvinna blev våldtagen och misshandlad till medvetlöshet; när hon vaknade upp hade hon glömt händelsen och minnet av den kom tillbaka först senare. Är detta ett fall av bortträngning eller är det ett fall av hjärnskada? Ingen vet.

Den "rituella satanismen"

Den mest extrema och sensationella formen av återuppväckta "minnen" av övergrepp rör rituell satanism [37]. Är det något att tro på? USA:s polis-

myndigheter uppger sig aldrig ha kunnat belägga något fall av satanism [28].

Även om det finns sådana sekter som är skickliga på att dölja sin verksamhet är det mycket svårt att tro att inte något fall skulle ha avslöjats. Det tycks röra sig om en vandringshistoria av typ råttan i pizzerian. Något liknande tycks gälla odokumenterade påståenden av Christiansson om att seriemördare i USA praktiskt taget i samtliga fall utsatts för sexuella övergrepp i barndomen.

Satanismen tycks vara en sorts sista utväg för dem som i minnesterapi inte funnit någon förbättring utan snarare starkt försämrat tillstånd [37]. Om patienten inte blir bättre av att "minnas" sexuella övergrepp inom familjen så måste orsaken vara att något ännu värre har hänt. Satanismen "upptäcks" alltid i terapi.

Tron på satanism tycks vara en modern, sekulariserad, form av tron på häxor som ledde till många tragedier där barnvittnen spelade en viktig roll [4; 23]. I Sverige var förhållandena likartade [56]. Den aktuella situationen i Sverige har likaledes relaterats till häxrättegångarna i svunnen tid [38].

Loftus har visat att det är mycket enkelt att suggerera fram falska minnen. Barn kunde t.ex. fås att "minnas" att de blivit borttappade på ett varuhus några år tidigare. Efter en inledande tveksamhet kom de att omfatta dessa pseudominnen med stor tilltro. Experimentella forskare har rapporterat liknande resultat [27].

Neisser och Harsch bad studenter rapportera skriftligt de exakta omständigheter under vilka de fick höra om Challengerkatastrofen 1986 [34]. Efter 3 år ombads de ge samma rapport igen. Åtskilliga hade gjort stora ändringar i sin historia, och de var

likafullt helt säkra på sin sak och kunde inte tro sina ögon när de konfronterades med sin ursprungliga version.

En förhørsledare med tålmod och makt kan nog få barn att "minnas" i stort sett vad som helst, och även att börja fabulera om egna fantastiska tillägg, kanske för att behaga förhørsledaren och kanske för att motverka en inre gnagande tveksamhet och smärtan av ett dåligt samvete.

Upprepade förhör av ett vittne tycks kunna leda till att vittnet upplever allt större säkerhet i sin uppgifter, utan att dessa samtidigt blir mera rättvisande [53]. Ju mera säker ett vittne är på sin sak, desto mera trovärdig är han eller hon i andras ögon, men sambandet mellan vittnets säkerhet och korrektheten i vittnesmålet är mycket svagt (om än positivt) [40].

"Barn ljuger inte"

Den enkla klyschan "barn ljuger inte" [8] är kanske ett uttryck för ett missriktat försök att "stå på barnens sida", men resultatet kan bli katastrofalt för alla inblandade om oskyldiga fälls. Barn är maktlösa och svaga, och lögn är den svages försvar mot förtryck. Hur skall ett barn kunna förutse vad en daghemsföreståndarinna kan göra med de svar som pressas fram?

Att ha medverkat vid något så förnedrande och pinsamt som produktion av porrfilm kan vara något man helst inte vill tala om, och det är enkelt att i stället säga att man inte minns – därmed inte sagt att detta är vad som faktiskt hänt i de aktuella fall som beskrivits i pressen, bara att det är en möjlig hypotes och att det inte är enkelt att belägga bortträngning i psykoanalysens mening.

Den tillämpade kliniska psykologin håller på att spricka upp i fogarna

på grund av de enorma motsättningar som skapats av minnesterapin och debatten om den. False Memory Syndrome Foundation (FMSF) har lyckats mobilisera många skickliga och engagerade forskare (Loftus, Offshe, Crews m fl).

På ett par år har ett tiotal böcker publicerats som går till attack mot minnesterapeuterna. Dessa böcker är också i flera fall mycket skickligt skrivna och väl argumenterade. I vissa uppmärksammade rättsfall har FMSF och närstående forskare lyckats få resning och frikännanden. Skadeståndsprocesser har börjat drivas mot minnesterapeuter.

Ett starkt hot har utvecklats mot psykologins kärnverksamhet: psykoterapi. De fackliga organen börjar nu agera och gå till motangrepp.

Psykologin har, sägs det, aldrig i modern tid hävdats att minnet är perfekt; tvärtom är det en allmänt omfattat uppfattning bland minnesforskare att minnet är i hög grad en fråga om konstruktion och att falska minnen är vanliga.

Mot detta kan hävdas att få trots något annat, men att det inte handlar om vad minnesforskare anser utan om naiva föreställningar bland kliniker, som onekligen ofta tycks tro på minnet som ett fotografi.

Framväxten av minnesterapin visar på bristen på spärrar mot vissa former av svärmisk övertro hos terapeutetablissemangen (jämför t.ex. Janovs på 70-talet så populära primal-skricksterapi och andra dagsländor).

Kritikerna av minnesterapin har i sina led tyvärr en del personer som förletts till alltför extrema uttalanden. Men ändå, att förneka att tragedier framkallats av minnesterapeuter torde vara ett hopplöst företag, liksom det är omöjligt att helt friskriva professionella terapeuter från dessa

excesser. Kritikernas mission framstår i mina ögon fortfarande som ytterst angelägen och i allt väsentligt riktig.

Projektiva test

En annan problematik har vi i de projektiva testen som har utvecklats inom den dynamiska skolan. Kända internationella exempel är Rorschach och TAT. I Sverige har vi egna varianter i Ericametoden som ofta används inom barndiagnostiken och DMT, ett test som har använts för urval inom arbetspsykologiska tillämpningar och som fått en enorm uppmärksamhet i media.

DMT har kommit att spela en speciellt viktig roll eftersom testet med åren har blivit något av ett nationalmonument. I de mest skilda sammanhang stöter man på testet och kritiska synpunkter [54] möts med en blandning av häpnad och misstro. Testet har helt enkelt kommit att bli en grundbult i propagandan för dynamisk psykologi.

Försvunna data

Testet har påståtts kunna predicera haverier inom flygvapnet. Piloter som vid testning inför antagningen till FV har visat sig vara "DMT-belastade" påstås sedan haverera med stor sannolikhet. En doktorsavhandling framlades vid Lunds universitet år 1978 och enligt denna skulle det finnas ett starkt samband [35] mellan testresultat och haverier.

För några år sedan fick jag i uppdrag av FOA och FV att närmare studera de grupper av piloter som genomgått testet i slutet av 60-talet – det visade sig då att data plockats bort ur arkiven! Trots stora ansträngningar har det varit omöjligt att finna data eller ta reda på hur de kan ha försvunnit.

” Psykologutbildningen i Sverige baseras i stor utsträckning på föräldrade lärobildningar som bevisats vara felaktiga och leda till ineffektiva eller rentav skadliga former av behandling.

Utländska erfarenheter av testet tyder inte på att det har något nämnvärt samband med pilotförmåga - det är bara skandinaviska undersökningar som sambandet är tydligt. Ett troligt skäl till detta är att testets konstruktörer har haft tillgång till facit när de utvärderade resultaten. Detta har klart angivits i en annan, likaledes ofta citerad, undersökning av sambandet mellan testet och olycksbenägenhet hos yrkeschaufförer [61; 62]. Liknande misstankar kan man ha om Rorschachprotokollens utvärdering i en "klassisk" svensk studie av ungdomsbrottslingar [26].

Det är pinsamt uppenbart att det är hur enkelt som helst att lägga tolkningen av testdata tillrätta när man väl vet facit för en person. Validering av test får inte gå till på det sättet. Ändå har man lyckats bygga upp en mediamyt och troligen skapat stora privatförmögenheter på denna grundval.

Testet används idag av drygt 10% av rekryteringskonsulterna i Stockholm - inte en enda av dem hade gjort någon uppföljning av testets tillförlitlighet för urval i dessa "civila" sammanhang. Vid förfrågan hänvisar de till de arbeten jag just citerat. En grundlig genomgång av testets empiriska och teoretiska status kommer inom kort att presenteras.

Subjektiva psykologbedömningar

Intuitiva omdömen av psykologer har befunnits sakna giltighet; enkla sammanvägningar av ett objektiva dataunderlag är mycket bättre [9; 16; 17; 33]. Detta är något som inte är unikt för just psykologer [63] utan för alla former av professionella omdömen som inte är baserade på en god teori och får snabb och tydlig återkoppling så att inlärning kan äga rum [52].

Kliniska psykologer och psykiatriker gör mycket ofta anspråk på att kunna göra subtila sammanvägningar av komplexa dataunderlag, men forskningen på området visar att detta är rent önsketänkande från deras sida [12; 67]. Diagnostiska bedömningar uttrycker en enkel likhetsregel [14], eller vad Kahneman och Tversky kallat representativitet [64].

Detta innebär i sin tur att man helt felbedömer diagnoserna om bedömningar görs av personer ur en annan population än den man baserar sin erfarenhet på. Ett symptom kan vara diagnostiskt i en population av patienter, som en klinisk psykolog arbetat med, utan att vara upplysande i en grupp av normala personer, som han eller hon möter inom ett annat arbetsområde, t.ex. vid olika former av rättsliga prövningar.

Motstridiga bedömningar

Här finns en av nycklarna till varför klinikerna patologiserar sina (normala) medmänniskor. I samband med skadeståndskrav och dylikt kan givetvis ännu högre förekomst av psykopatologi komma att diagnosticeras [44]. Expertis på ett område, klinisk psykologi, leder inte till expertis på ett annat som vittnespsykologi - expertkunskaper och expertförmåga är inte överförbara mellan områden [15].

Vittnespsykologin har i Sverige utvecklats till en specialistdisciplin genom Trankells [59; 60] och Holgersons [24] arbete.

Justitierådet Gregow ställer sig i en artikel [18] skeptisk till psykologiskt stöd för bevisvärdering och räknar i stället upp ett antal "objektiva" kriterier på utsagor, som domstolarna borde använda (logisk konsistens, förekomst av detaljer etc). Artikeln innehåller flera träffande iakttagelser, t ex:

"Psykologer som anlitas i incestmål tycks ofta visa stor säkerhet i sina slutsatser. Uttalandena har många gånger varit påfallande kategoriska. Samtidigt förekommer det, då mera än en psykolog anlitas, att de gör olika bedömningar."

(Sid. 512)

Noteras kan att Gregow anser att utsagor av psykologer som behandlar målsäganden inte bör tillmätas större betydelse och att han är mycket skeptisk till förekomsten av återvunna minnen - sådana kan inte läggas till grund för en fällande dom enligt Gregows uppfattning.

Denna auktoritativa artikel av en domare i högsta domstolen är på många sätt balanserad och sympatisk. Slutsatsen blir ändå diskutabel - se Scharnbergs ingående diskussion [47]. De psykologer som skall anlitas i mål av denna typ (incestmål) är enligt Gregow barnpsykologer och barnpsykiatriker, medan vittnespsykologisk expertis inte tycks anses vara av större värde vid bevisvärderingen.

Men alternativet, den "objektiva" bevisvärderingen som domstolen själv har att utföra, är inte betryggande.

Dels finns många exempel på att svenska domstolar anfört skäl för sina slutsatser som är minst sagt svaga [38; 48; 49]. Om t.ex. en målsägande gråter under förhör i rätten tycks detta bidra till att starkt öka hennes trovärdighet - men uppenbart kan starka emotioner även bero på att man lämnat osanna uppgifter om en nära anhörig.

Dels finns det en livaktig internationell vittnespsykologisk forskning om bevisvärdering och utsagors sanningsvärde [65; 66]. Det är svårt att avslöja en lögnare - de flesta tror sig om att ha en god sådan förmåga men ytterst få har den [10]. Sakkunskap

inom området skulle kunna tillföra domstolarna betydande kompetens - det är tragiskt om en strid mellan psykologfraktioner ger juristerna känslan att alla psykologer pratar i nattmössan.

Ty det finns psykologer och psykologer. De psykologer som mer eller mindre aningslöst sysslar med subjektiva bedömningar tycks inte veta, eller inte bry sig om, att det helt saknas forskning som stödjer de kraftfulla slutsatser som de ständigt redovisar.

Den dynamiska kliniska psykologin har gjort ett katastrofalt misstag när man lämnade den speciella kliniska miljö där dessa metoder utvecklats och använts, kanske med viss framgång, och gav sig in i att ställa diagnoser av betydelse i domstolars eller socialbyråers konkreta beslut om människors liv. Förtroendet för deras verksamhet vittrar bort, skadeståndsrättegångarna blir allt fler [13].

Akademiernas tystnad

Man kan undra varför denna egendomliga och inskränkta begreppsvärld, i grunden spekulativ och utan empirisk grund och med åtskilliga inslag som verkar vara ren humbug, kunnat få ett så fast grepp över svensk psykologutbildning. Och man kan undra varför inte forskarna reagerat utan passivt låtit det ske.

Det är en fråga som har sina historiska svar men jag skall inte gå in på dem i detta sammanhang. I ett litet land som Sverige är det tyvärr ofta några få personer som sätter sin prägel på en verksamhet, och den kan därför råka hamna litet var som helst, efter dessa personers tycke och smak. Det är mera fruktbart att diskutera vilket ansvar forskarna har och varför de inte lever upp till det.

Vad är en professors skyldigheter?

Givetvis krävs forskning och undervisning på hög vetenskaplig nivå, även deltagande i universitets- och forskningsvärldens administration, d.v.s. sakkunniguppdrag, uppdrag i forskningsråd o.s.v. Härom finns inte delade meningar utan det är rena självklarheter.

Men enligt min bestämda uppfattning finns det också ett och annat och vidare ansvar för att bevaka den vetenskapliga standarden hos den praktiska verksamhet som faller inom professorns kompetensområde.

Antag att kvacksalvare skulle anställas av landstingen eller domstolarna och där erbjuda tjänster som helt saknade stöd i modern forskning. Skulle vi inte vänta oss att medicinprofessorerna skulle påtala och protestera mot en sådan verksamhet? Vem skulle annars göra det? Samhället har ju inrättat universiteten just för att skapa en resurs av vetenskaplig kunskap som kan användas bl.a. för detta ändamål.

Professorerna har fått ett enormt stort förtroende av samhället. Om de inte anammar sitt vidare ansvar utan enbart tolkar sitt uppdrag i den snäva betydelsen av egen undervisning och egen forskning och administration så sviker de uppdragsgivaren och utlämnar allmänheten åt humbugsmakare.

Just detta menar jag att landets psykologiprofessorer i stor utsträckning gör. De står vid sidan och beskådar skeendet och de vet mycket väl att psykologverksamheten vid domstolar och socialbyråer i stor utsträckning saknar vetenskaplig grund och närmast är att beteckna som ren vidskepelse *men de gör inget åt detta*.

Vad kan förklara akademiernas tystnad? Kanske de faktiskt anser att allt är väl, och håller med Socialstyrelsen om att det handlar om god

”Satanismen tycks vara en sorts sista utväg för terapeuterna. Om patienten inte blir bättre (utan snarare starkt försämrade) av att ”minnas” sexuella övergrepp inom familjen så måste orsaken vara att något ännu värre har hänt.

vetenskap och beprövad erfarenhet; att mycket säkra uttalanden kan göra utifrån sådana metoder som Rorschach och Erica-metoden, och att den bakomliggande i psykoanalytiska teorin är i allt väsentligt bevisad som vetenskapligt sann? Jag bedömer det som ytterst osannolikt att de flesta som läst in sig på den relevanta forskningen har en sådan uppfattning.

Troligare är att man går in i sina elfenbenstorn och ägnar sig åt att det som ger mest utbyte, nämligen den egna forskningen. Varför skall man bråka om sådant som man ändå inte kan påverka? Professorer har ytterst liten formell makt över grundutbildningen på dagens svenska universitet; den sköts av andra. Ansvar för situationen är därför inte enbart professorernas utan det vilar också på dem som sett till att vetenskaplig kompetens och inflytande frikoppas från varandra på universitetet.

Men ändå vill jag till slut inte ge professorerna ett fribevis. Även om det är sant att de inte har formell möjlighet att styra psykologutbildningen har de en stor reell möjlighet att göra så. Deras position gör att allmänhet och politiker skulle lyssna om de bröt sin tystnad och påpekade att vi har en utbildning och psykologverksamhet som inte står i samklang med modern vetenskap. De borde besinna sitt ansvar och göra det.

Lennart Sjöberg är professor i psykologi

Referenser

- [1]. Bednar, R. L., & Shapiro, J. G. (1970). Professional research commitment: A symptom or a syndrome. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 34, 323-326.
- [2]. Bowers, K. S., & Farvolden, P. (1996). Revisiting a century-old Freudian slip - from suggestion disavowed to the truth repressed. *Psychological Bulletin*, 119, 355-380.
- [3]. Christianson, S.-Å. (1994). *Traumatiska minnen*. Stockholm: Natur & Kultur.
- [4]. Cohn, N. (1975). *Europe's inner demons*. New York: Basic Books.
- [5]. Crews, F. (1980). Analysis terminable. *Commentary*, (July), 25-34.
- [6]. Crews, F. (1995). The memory wars. Freud's legacy in dispute. New York: The New York Review of Books.
- [7]. Crews, F. (1996). The verdict on Freud. *Psychological Science*, 7, 63-68.
- [8]. Dahlström-Lannes, M. (1993, 1993-10-04). Ta bamen på allvar! *Dagens Nyheter*, p. A 4.
- [9]. Dawes, R. M., Faust, D., & Meehl, P. E. (1989). Clinical versus actuarial judgment. *Science*, 243, 1668-1674.
- [10]. Ekman, P., & O'Sullivan, M. (1991). Who can catch a liar? *American Psychologist*, 46, 913-920.
- [11]. Eysenck, H. J. (1985). *The decline and fall of the Freudian empire*. Harmondsworth: Penguin Books.
- [12]. Faust, D. (1989). Data integration in legal evaluations: Can clinicians deliver on their promises? *Behavioral Sciences and the Law*, 7, 469-483.
- [13]. Fox, R. E. (1995). The rape of psychotherapy. *Professional Psychology: Research and Practice*, 26, 147-155.
- [14]. Garb, H. N. (1996). The representativeness and past-behavior heuristics in clinical judgment. *Professional Psychology: Research and Practice*, 27, 272-277.
- [15]. Glaser, R., & Chi, M. H. (1988). Overview. In M. H. Chi, R. Glaser, & M. J. Farr (Eds.), *The nature of expertise* (pp. i-xxiii). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- [16]. Goldberg, L. R. (1968). Simple models or simple processes? Some research on clinical judgments. *American Psychologist*, 23, 483-496.
- [17]. Goldberg, L. R. (1970). Man versus model of man: A rationale plus some evidence for a method of improving clinical inferences. *Psychological Bulletin*, 73, 422-432.
- [18]. Gregow, T. (1996). Några synpunkter på frågan om bevisprövning och bevisvärdering i mål om sexuella övergrepp mot barn. *Svensk Juristtidning*, 509-523.
- [19]. Grünbaum, A. (1993). Validation in the clinical theory of psychoanalysis: A study in the philosophy of psychoanalysis. Madison, CT: International Universities Press.
- [20]. Hellblom Sjögren, L. (1995). Kan minnen förträngas? *Psykologtidningen*, (5), 19-20.
- [21]. Hellblom Sjögren, L. (1996). "Förträngda minnen" bevisar ej sexövergrepp. *Läkartidningen*, 93, 1758-1759.
- [22]. Hesselow, G. (1995, 1995-01-15). Humbug om bortträngda minnen. *Svenska Dagbladet*, p. 19-20.
- [23]. Hill, F. (1995). *A delusion of Satan*. New York: Bantam Doubleday Dell.
- [24]. Holgerson, A. (1990). Fakta i målet. Vittnespsykologins bidrag vid bedömning av sakfrågan i enskilda rättsfall. Ph.D., University of Stockholm.
- [25]. Holmes, D. S. The evidence for repression: An examination of 60 years of research. In Singer (Eds.), *Repression and dissociation*
- [26]. Humble, K., & Settergren-Carlsson, G. (1974). Unga lagöverträdare. Personlighet och relationer i belysning av projektiva metoder (SOU 1974:31). Stockholm: Allmänna Förlaget.
- [27]. Roediger, H. L., III & McDermott, K. B. (1995). Creating false memories: remembering words not presented in lists. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory and Cognition*, 21, 803-814.
- [28]. Lanning, K. V. (1989). Satanic, occult, ritualistic crime: A law enforcement perspective. *The Police Chief*, (October), 62-83.
- [29]. Loftus, E., & Ketcham, K. (1994). *The myth of repressed memory. False memories and allegations of sexual abuse*. New York: St. Martin's Press.
- [30]. Loftus, E. F. (1993). The reality of repressed memories. *American Psychologist*, 48, 518-537.
- [31]. Macmillan, M. (1991). Freud evaluated: The completed arc. Amsterdam: North-Holland.
- [32]. Macmillan, M. B. (1992). Freud and his empirical evidence. *Australian Journal of Psychology*, 44, 171-175.
- [33]. Meehl, P. E. (1954). Clinical versus statistical prediction: A theoretical analysis and a review of the evidence. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- [34]. Neisser, U., & Harsch, N. (1992). Phantom flashbulbs: False recollections

- of hearing the news about Challenger. In E. Winograd & U. Neisser (Eds.), *Affect and accuracy in recall: Studies of "Flashbulb memories"* Cambridge: Cambridge University Press.
- [35]. Neuman, T. (1978). Dimensionering och validering av percept-genesens försvarsmekanismer. En hierarkisk analys mot pilotens stressbeteende (FOA Rapport No. C 55020-H6). Stockholm: FOA.
- [36]. O'Leroy, K. D., & Wilson, G. T. (1975). *Behavior therapy. Applications and outcome*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- [37]. Ofshe, R., & Watters, E. (1994). *Making monsters: psychotherapy and sexual hysteria*. New York: Scribners.
- [38]. Öhrström, L. (1996). *Sex, lögn och terapi*. Stockholm: Norstedts.
- [39]. Pendergast, M. (1995). *Victims of memory. Incest accusations and shattered lives*. Hinesburg, Vermont: Upper Access.
- [40]. Penrod, S., & Cutler, B. (1995). Witness confidence and witness accuracy: assessing their forensic relation. *Psychology, Public Policy and Law*, 1, 817-845.
- [41]. Polusny, M. A., & Follette, V. M. (1996). Remembering childhood sexual abuse: A national survey of psychologists' clinical practices, beliefs and personal experiences. *Professional Psychology: Research and Practice*, 27, 41-52.
- [42]. Poole, D. A., Lindsay, D. S., Memon, A., & Bull, R. (1995). Psychotherapy and the recovery of memories of childhood sexual abuse; U.S. and British practitioners' opinions, practices, and experiences. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63, 426-437.
- [43]. Pope, J., H.G., & Hudson, J. I. (1995). Can memories of childhood sexual abuse be repressed? *Psychology and Medicine*, 25, 121-126.
- [44]. Rosen, G. M. (1995). The Aleutian Enterprise sinking and posttraumatic stress disorder: Misdiagnosis in clinical and forensic settings. *Professional Psychology: Research and Practice*, 26, 82-87.
- [45]. Scharnberg, M. (1993). The non-authentic nature of Freud's observations. Vol I. The seduction theory. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- [46]. Scharnberg, M. (1993). The non-authentic nature of Freud's observations. Vol II. Felix Gattel's early Freudian cases, and the astrological origin of the anal theory. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- [47]. Scharnberg, M. (1996). Sexuella övergrepp: juristers och psykologers svårigheter att förstå varandra. *Svensk Juristtidning*.
- [48]. Scharnberg, M. (1996). Textual analysis: A scientific approach for assessing cases of sexual abuse. Vol. I: The theoretical framework, the psychology of lying, and cases of older children. Uppsala: Uppsala Studies in Education.
- [49]. Scharnberg, M. (1996). Textual analysis: A scientific approach for assessing cases of sexual abuse. Vol. II: Cases of younger children, including a case of alleged necrophilia, and the shortcomings of judicial logic. Uppsala: Uppsala Studies in Education.
- [50]. Scharnberg, M. (1996). Textual analysis: An approach for assessing the truth value of allegations of sexual abuse. *Issues in Child Abuse Accusations*, 8, 1-21.
- [51]. Seligman, M. E. P. (1994). *What you can change and what you can't*. New York: Knopf.
- [52]. Shanteau, J. (1992). Competence in experts: The role of task characteristics. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 53, 252-266.
- [53]. Shaw III, J. S. (1996). Increases in eyewitness confidence resulting from postevent questioning. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 2, 107-125.
- [54]. Sjöberg, L. (1981). Värde av DMT vid urval av flygförare. *Nordisk Psykologi*, 33, 241-248.
- [55]. Sjöberg, L. (1993). Om psykologbedömningars värde. In L. Hane (Eds.), *Rättvisan och psykologin* (pp. 47-75). Stockholm: Contra.
- [56]. Sjöberg, R. L. (1995). Child testimonies during an outbreak of witch hysteria: Sweden 1670-71. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36, 1039-1051.
- [57]. Sloane, R. B., Staples, F. R., Cristol, A. H., Yorkston, J. J., & Whipple, K. (1975). *Psychotherapy versus behavior therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- [58]. Svartberg, M., & Stiles, T. C. (1991). Comparative effects of short-term psychodynamic psychotherapy: A meta-analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59, 704-714.
- [59]. Trankell, A. (1972). Reliability of evidence. *Methods for analyzing and assessing witness statements*. Stockholm: Beckman.
- [60]. Trankell, A. (Ed.). (1980). *Reconstructing the past. The role of psychologists in criminal trials*. Stockholm: Norstedts.
- [61]. Transportforskningsdelegationen (1980). *Personlighet och förarutbildning. Delprojekt 1. Studier av bilförare som varit inblandade i konfliktsituationer (Rapport No. 1980:3)*. Stockholm: Transportforskningsdelegationen.
- [62]. Transportforskningsdelegationen (1982). *Personlighet och förarutbildning. Delprojekt 1. Studier av bilförare som varit inblandade i konfliktsituationer (Rapport No. 1980:3)*. Stockholm: Transportforskningsdelegationen.
- [63]. Turk, D., & Salovay, P. (1985). Cognitive structures, cognitive processes, and cognitive-behavior modification: II. Judgments and inferences by the clinician. *Cognitive Therapy and Research*, 9, 19-33.
- [64]. Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under uncertainty: heuristics and biases. *Science*, 185, 1124-1131.
- [65]. Undeutsch, U. (1982). Statement reality analysis. In A. Trankell (Eds.), *Reconstructing the past: The role of psychologists in criminal trials* (pp. 27-53). Stockholm: Norstedt.
- [66]. Undeutsch, U. (1989). The development of statement reality analysis. In J. C. Yuille (Eds.), *Credibility assessment* (pp. 101-120). Dordrecht: Kluwer.
- [67]. Wedding, D., & Faust, D. (1989). Clinical judgment and decision making in neuropsychology. *Archives of Clinical Neuropsychology*, 4, 233-265.
- [68]. Weisz, J. R., Weiss, B., Han, S. S., Granger, D. A., & Morton, T. (1995). Effects of psychotherapy with children and adolescents revisited: A metaanalysis of treatment outcome studies. *Psychological Bulletin*, 117, 450-468.
- [69]. Yapko, M. D. (1994). Suggestibility and repressed memories of abuse: A survey of psychotherapists' beliefs. *American Journal of Clinical Hypnosis*, 36, 163-171.

Extramåne förklarad

Per Andersen och Toke Haunstrup, *Dobbeltmåner. En analyse af sjældene atmosfæriske fænomener observeret over Danmark*, Skandinavisk UFO Information 1995, 58 sidor.

Under slutet av oktober 1993 fick den danska UFO-organisationen SUFOI in sex rapporter om att man sett en "extramåne" vid sidan av den riktiga månen. I denna lilla skrift analyseras fenomenet, och jämförs med liknande fenomen som beskrivits i litteraturen. Slutsatsen är att "extramånen" troligen uppstått genom en spegling av månens ljus i iskristaller i atmosfären. Denna slutsats är rimlig och ganska väl underbyggd.

SOH

Förutsägbara förutsägelser

Michael Colmer, *Business I Ching. An oracle for executive decision making*. London, Blandford 1996. £9.99.

Det är svårt att ta den här boken på allvar. Den består till största delen av 77 numrerade förutsägelser, som innehåller råd i stil med "Köp: bilar, flygtrafik, turism" och "Sälj: livsmedel, restaurangnäring, hotell". Valet av vilken av dessa förutsägelser man ska förlita sig på kan göras på vilket som helst av ett flertal olika sätt, däribland kast med tärning och lek med bordskalkylator. Den enda viktiga instruktionen är att "försök att 'missbruka' systemet (genom upprepningar, t ex) garanterat leder till meningslösa resultat".

Den korta inledningen om ett 20-tal sidor ger uttryck för samma attityd att "vad som helst duger". En

mängd olika metoder sägs alla vara gynnsamma för framgång i affärlivet, däribland grafologi (vid anställningar), slagrutor (för att bedöma byggnader), astrologi och biorytm. Författaren tror starkt på horoskop, inte bara sådana som är utställda på individer utan också sådana som ställts ut på företag. Dessutom ser han biorytm-diagram för företag som en intressant möjlighet.

Att döma av denna bok kan man använda nästan vilken metod som helst för att bli en framgångsrik företagsledare (med undantag av sådana metoder som bygger på branschkunedom och ekonomisk kompetens; de nämns här inte alls).

Ett horoskop för Barings Bank kan bygga på företagets "födelse" på juldagen 1762. Författaren menar att detta horoskop är så lyckosamt att det är uppenbart att bankens grundare hade en astrolog till hjälp för att välja denna dag för bankens tillkomst. (Ingen som helst historisk bevisning läggs fram för detta påstående.) Däremot hade bankens genom tiderna mest kände anställda, Nick Leeson, ett mycket ogynnsamt horoskop, och det är därför uppenbart att han inte borde ha anställts. Mycket uppenbart, som sagt, i efterhand.

Personligen blir jag ännu mer imponerad av goda förutsägelser som de redovisas redan *före* den förutsagda händelsen. Tyvärr återger Michael Colmer inte i denna bok någon förutsägelse som har denna extra kvalitet. Eftersom han uppger sig tjäna sitt levebröd som företagskonsult får man väl förmoda att det kostar mer än 10 pund (priset på denna bok) att få ta del av hans förutsägelser i förväg.

Sven Ove Hansson

Was ist es?

Landmark Education. *Utbildning eller hjärntvätt?* Utgiven av FRI 1994, 27 sidor.

Många undrar vad Forum (tidigare "est") är för något. Denna lilla skrift är en utmärkt källa för att få svar på den frågan, och ger dessutom referenser till ytterligare litteratur för den som vill gå vidare.

Est/Forum grundades av den förre scientologen Werner Erhard. Lärobyggnaden är ett hopkok från olika ockulta källor, företrädesvis scientologin. Verksamheten består huvudsakligen av auktoritärt organiserade "ledarskapsseminarier" dit bl a flera stora svenska företag har skickat anställda för "utbildning". "Utbildningen" tar formen av olika slags aggressiva provokationer som ofta får karaktären av mentala övergrepp. Inom sin organisation har Erhard härskat diktatoriskt, och bl a använt fysisk bestraffning.

SOH

Vittnesbörd om Vittnena

Carl Olof Jonsson och Wolfgang Herbst, *Har vi sett tecknet i vår tid?*, 3:e upplagan, CKI-förlaget 1995, 147 sidor.

En sanningssökares väg, av Joakim Widell, 27 sidor, FRI 1994.

Inom Jehovas Vittnen hävdas det att vi i vår tid ser de i Bibeln angivna tecknen på att jordens undergång är nära, i form av fler och större jordbävningar, krig, hungerkatastrofer, farsoter och våldsbrott. Jonssons och Herbsts bok ger en övertygande bevisning om att så inte är fallet. Boken har fått stor betydelse för avhoppare från Vittnena.

Widells lilla häfte är en personlig berättelse av ett avhoppat Vittne. För

hans beslut att lämna organisationen hade kritisk litteratur om Vittnena, som han läste i smyg, stor betydelse. Det är också intressant att läsa hur hans liv påverkades av de många förbud som Vittnena omgärdas av. Sedan han lämnat Vittnena blev han blodgivare och fackligt aktiv - två saker som är strängt förbjudna för Vittnen.

SOH

En ängel till fastighetsmäklare?

Manipulering pågår. Avslöjande erfarenheter från före detta sektmedlemmar.
Verbum och FRI 1995, 231 sidor.

I denna bok är det avhopparna, de före detta sektmedlemmarna, som får ordet. Sexton före detta medlemmar berättar om sina erfarenheter, om varför de drogs in i sekten och hur de lyckades ta sig ut. De sekter som behandlas är Moonies, Kristi församling, trosrörelsen (Livets Ord), Jehovas vittnen, scientologin och Hare Krishna.

Det mest slående intrycket för mig var hur lika varandra dessa sekter är i sitt sätt att rekrytera och binda till sig medlemmar, trots stora skillnader i lärobyggnad och historisk bakgrund. Osäkra människor förmås att lämna sin tidigare sociala förankring, så att de blir beroende av det ofta mycket intensiva umgänget inom sekten. Kontakter med utanförstående begränsas på olika sätt.

Scientologin står i en särställning genom sitt flagranti sätt att utnyttja människor ekonomiskt. En av bokens författare lånade 1 490 000 kronor till egna och andras scientologikurser, innan han äntligen lyckades

ta sig ur scientologin.

Boken ger mängder av intressanta, men nog så deprimerande, interiörer från de olika sekterna. Så t.ex. från trosrörelsen (Livets ord):

"Det är husförsamlingsmöte... Böneämnen skiftar. En kvinna har sett en lägenhet hon gärna vill ha, men andra bostadssökande är före i kön. Detta är inget problem för en som tror. Vi troende har rätt att få precis allt vi vill ha, och det vi talar ut i andevärlden blir verklighet i den fysiska världen. 'Så Jesus, vi bara tackar dig för att vår syster här ska få vad hennes hjärta begär. Du ser den här lägenheten, Herre, vi tackar dig för att hon får den! Och änglar, vi befäller er att hindra de andra i bostadskön att få lägenheten, i Jesu namn!. Änglar, ställ er i vägen för andra spekulanter, i Jesu namn! I Jesu namn, i Jesu namn! Halleluja, halleluja! Halleluja jublar vi och applåderar, förvissade om att kvinnan nu får sin lägenhet."

SOH

Kortfakta om scientologin

Fakta om scientologin och dianetiken, studiehäfte utgivet av föreningen FRI, andra utgåvan 1990, 36 sidor.

För den som vill ha kortfattad och tillförlitlig information om scientologin finns ingen bättre källa än denna lilla skrift från Föreningen Rädda Individerna (FRI). Här redovisas scientologins historia, dess läror och arbetsmetoder.

Vissa av scientologins läroskrifter omges med stor hemlighet, eftersom adepterna förväntas betala skyhöga kursavgifter för att komma åt dem.

Följande citat visar vilken intellektuell nivå dessa hemliga skrifter befinner sig på:

"Jorden... ingick för 75 miljoner år sedan i en galaktisk federation bestående av 76 olika planeter. På varje planet bodde 174 miljarder människor.

Överbefolkningsproblemet löstes så här: Alla människor fångades in i elektriska nät, i vilka man med en jättestor nål sprutade in en blandning av alkohol och glykol.

Sedan frös man ned thetanerna i kropparna i stora isblock och tog dem ombord på rymdskepp och fraktade dem till jorden. Man slängde ned människorna på olika vulkaner och därefter bombade man vulkanerna med vätebomber, som orsakade en jättelik explosion och fick thetanerna att lossna från sina kroppar.

Thetanerna blev så snurriga, så de blev döda som thetaner. Därför fraktade man dem ånyo till olika platser, bl a till Las Palmas och Hawaii. Där packade man ihop dem till druvklasar (clusters). Huvudvärk lär bero på clusters som vi har i skallen."

SOH

"I trosrörelsen får orden magisk kraft. Genom att använda namnet Jesus, stå i tro och uttala vad man önskar, ska detta inträffa. Man kan stå i tro för att få en ny bil, och det fungerar nog för Ulf Ekman, men knappast för en utblottad elev på bibelskolan. Det är ju eleven som bidrar av sina knappa tillgångar för att ge Ekman en ny bil. Eleven anses då inte lika andlig som Ekman, eftersom han fick bönesvar och inte eleven."

(FRI:s studiehäfte Mind Control)

Mirakulöst blod

I den holländska orten Brunsum (nära det välbekanta Maastricht) började en 30 cm hög madonnastaty av plast att gråta. Tårar av blod rann ned från hennes ögon. Tusentals pilgrimer sökte sig dit, och särskilda bussresor anordnades.

På det närbelägna sjukhuset gjordes en analys. Tårarna visade sig inte bestå av blod utan av det harts som statyns ögon var fastsatta med (och som hade börjat smälta i solen). Sedan detta offentliggjorts, minskade pilgrimsströmmen så småningom.

(*Der Skeptiker nr 3, 1995*)

Dalai Lama i dåligt sällskap

Dalai Lama har vid åtminstone fem tillfällen sammanträffat med Shoko Asahara, ledare för Aum-sekten ("giftgas-sekten") i Japan. Dessutom har Dalai Lama skrivit ett rekommendationsbrev till den japanska regeringen där Asahara beskrevs som en "kompetent religiös ledare". Från Dalai Lamas kansli har också utgått en vädjan till den japanska regeringen att ge Aum-sekten skattebefrielse.

(*Der Skeptiker nr 1, 1996*)

10% av hjärnan

Påståendet att "vi" bara använder 10% av våra hjärnors kapacitet dyker upp i alla möjliga sammanhang. Rent vetenskapligt saknar det varje form av täckning, och måste betecknas som en myt. Men varifrån kommer det?

Det brukar påstås att det härstammar från den amerikanske psykologen och filosofen William James, men verkar inte gå att finna i hans skrifter. Det äldsta kända belägget för 10-procentsmyten är f n Encyclopedia Britannicas upplaga från 1911. Kanske kan någon av FOLKVETT:s läsare bidra till att lösa gåtan om mytens ursprung?

(*Barry Beyerstein i The Skeptic, Manchester, 10:2*)

UFO-terapeut

En av de ledande "abduktionisterna" i USA, Richard Boylan, har förlorat sin psykologlegitimation. Boylan, som själv anser sig ha blivit ombordtagen på ett rymdskepp, har sökt övertyga flera kvinnliga patienter om att de har liknande erfarenheter, men förträngt minnena av av detta. Dessutom har han haft kvinnliga patienter att klä av sig nakna. Beslutet att deslegitimera honom har tagits av California Board of Psychology och bekräftats av en domstol.

(*Skeptics UFO Newsletter nr 38, 1996*)

Dementerade horoskop

Ett 60-tal amerikanska dagstidningar har på uppmaning av CSICOP tagit in en dementi som de publicerar tillsammans med astrologikolumnen, och som lyder: "De följande astrologiska förutsägelseerna ska läsas enbart som underhållning. Sådana förutsägelser har ingen tillförlitlig grund i vetenskapliga fakta."

Något för svenska tidningar att ta efter?

(*Källa: meddelande från CSICOP*)

Skeptikereffekten

Inom transcendental meditation talas mycket om den sk Maharisha-effekten. Om tillräckligt många personer på en ort mediterar, ska detta ha en positiv effekt på alla som vistas i omgivningen, med påföljd att brottsligheten minskar kraftigt.

I november 1996 (26/11) refererade CBS-nyheterna en lista över de farligaste respektive säkraste städerna i USA, med avseende på risken att bli utsatt för brott. Till de farligaste städerna hörde Atlanta, New Orleans och Detroit.

Allra längst ned på listan, som den minst farliga av alla undersökta städer i USA, hamnade den lilla staden Amherst i delstaten New York. Är då detta manne ett tillhåll för transcendental meditation?

Såvitt bekant inte. Däremot är detta den stad där CSICOP, den amerikanska skeptikerorganisationen, sedan länge har sitt huvudkontor. Wendy Grossman, en ledande brittisk skeptiker, har efter detta myntat begreppet "skeptikereffekten". Den är minst lika verklig som Maharishaeffekten!

(*Källa: elektroniskt rundbrev från Grossman*)

Astrofinanser

Ekonomichefen i Orange County i Kalifornien står ansvarig för en av de största finansskandalerna i USA. Kommunen har spekulerat bort flera miljarder dollar. Ekonomichefen har i sitt försvar redovisat att han anlidade en astrolog som ekonomisk rådgivare.

(*Skeptic, North Texas Skeptics, jan 1996*)

EU's problem lösta?

Maharishi Mahesh Yogi, TM-gurun, har nu funnit en lösning på EU's många problem. Vi citerar ur DN (13/8 1996):

"Maharishi... samlades således några hundra delegater i Bryssel för att diskutera installationen av just 7000 experter på yogisk flygning. 7000 är nämligen precis så många som behövs för att neutralisera all den stress och elände som EU-kommissionens ungefär lika många tjänstemän sänder ut samt stimulera allmänt goda sammanhang, harmoni, kreativitet och positivitet, har Maharishi räknat ut.

Konventets ledare Reinhard Borowitz menar att EU är svårt drabbat av allehanda problem, som TM kan råda bot på. "Bara vi kan hindra EU från att bli en källa till ekonomisk och social konflikt, nya sjukdomar och miljöförstörelse."

Patenterad enhörning

USA-patentet nr 4429685 (14/7 1982) är en operationsmetod för att sammanföra de båda hornanlagen hos en ung get, så att den växer upp till "enhörning". Ett patent garanterar som bekant originaliteten hos en uppfinning, inte nyttigheten.

(*The Skeptic, Manchester, 9:3*)

Randi i rymden

Det internationella astronomsällskapet (International Astronomical Union) har gett en asteroid namnet "Randi". Asteroidens officiella namn är: 3163 (Randi) = 1981 QM
"James Randi" är för övrigt ett artistnamn som Randi (Randall James Hamilton Zwinge) antog under sin tid som scenartist. Som de flesta av Folkvetts läsare torde veta, är Randi en av vår tids främsta avslöjare av pseudovetenskap och charlataneri.

Familjevänliga bibliotek

I USA har det startats en rörelse för "familjevänliga bibliotek" (Family Friendly Library).

Rörelsen, som har rötter i den kristna högern, kräver att föräldrar ska få rätt att kontrollera på biblioteket vilka böcker deras barn lånar, så att inte barnen smusslar hem några olämpliga böcker. Dessutom ska föräldrarna få rätt att begränsa barnens lånerätt, t.ex. genom att utesluta böcker i vissa ämnen. "Kontroversiella" böcker ska placeras oåtkomligt.

Amerikanska skeptiker har engagerat sig mot denna rörelse, eftersom ett av syftet är att undanhålla barnen från litteratur om evolutionen och andra vetenskapliga ämnen.

(*Cincinnati Skeptic 5:3, 1996*)

Stulen kristallkula

Två spåkvinnor i Maidenhead har blivit bestulna på en kristallkula. I en annons har de varnat tjuvarna. Kristallkulan har använts för att suga upp sjukdomar och emotionella problem från kunderna. Risker finns nu, säger de båda sierskorna, att allt detta frigörs om kristallkulan inte hanteras på rätt sätt. Tjuvarna uppmanas därför att lämna tillbaka stöldgodset.

Allmänheten varnas.

(*The Skeptic, Manchester, 9:5.*)

Hubbard tillbaka?

Sedan scientologernas grundare Ron L. Hubbard dog år 1986 har hans rum i rörelsens huvudkvarter stått och väntat på honom – man vet ju aldrig om hans själ skulle finna en ny boning här på jorden. En scientolog vid namn Koos Nolst Trenite påstår sig ha fått kontakt med Hubbards själ, och "kanaliserar" nu budskap därför. Han erkänns dock inte av rörelsens ledning. Hubbards kontor står ännu tomt.

(*Skepsis, Oslo nr 6, 1996*)

Läroboksligan

I USA finns sedan några år en organisation vid namn The Textbook League, som ägnar sig åt att granska läroböcker (för alla stadier) från vetenskaplig utgångspunkt. Föreningen ger ut tidskriften *The Textbook Letter*, som innehåller noggranna granskningar av aktuella läroböcker.

Många recensioner har karaktären av "felsökning", där man redovisar alltifrån små faktafel till fall där ren pseudovetenskap har trängt in i läroböckerna.

Adress:

The Textbook League

P.O. Box 51

Sausalito, California 94966

USA

Grafologisk terapi

Polly Cady i Tampa, Florida, undervisar i grafologisk "terapi". Vill man öka sitt självförtroende ska man dra tydliga streck genom sina "t". Vill man öka sitt minne, ska man sätta prickar över alla sina "i".

(Tampa Bay Skeptics Report 1/1996)

Landningsbana i beredskap

Den brasilianska staden Barro do Garcas har beslutat att avsätta ett fem hektar stort område som landningsbana för UFO:n. Beslutet i stadsfullmäktige var enhälligt.

(Der Skeptiker 4/1995)

Skicklig sierska

Den mexikanska fjärrskåderskan La Paca tipsade polisen om att de kunde finna en död kropp nedgrävd i Raul Salinas trädgård, och hon visade också var de skulle gräva. Fyndet kom mycket olägligt för Raul Salinas, som är bror till expresidenten Carlos Salinas. Raul Salinas sitter sedan två år häktad, misstänkt för mordet på politikern José Francisco Massieu. Polisen misstänkte att liket i trädgården var en av Salinas medbrottslingar som han gjort sig av med.

Så småningom visade det sig att det man funnit i Salinas trädgård var kvarlevorna efter La Pacas dotters svärfar. Sierskan är nu misstänkt bl a för att ha anstiftat gravplundring. Polisen tror att hon förmådde sin svärson att gräva upp sin döda far och gräva ner kroppen på Raul Salinas mark, allt i syfte att åstadkomma ovedersägliga bevis för La Pacas siar-konst.

(DN 2/1 1997)

Farliga bi-verkningar

Drottninggelé, den föda som arbetsbin ger till bidrottningen, används ofta i skönhetsmedel. Nu har det kommit flera rapporter om livshotande allergiska reaktioner hos människor som ätit hälsokosttabletter med drottninggelé. I åtminstone ett fall blev utgången dödlig.

(The Skeptic, Manchester, 9:6)

Uroterapi

En av de nya modeterapierna är "uroterapi", som består i att dricka sin egen urin. Anhängare till denna lära hävdar att Mahatma Gandhi tillämpade uroterapi. Hans sonson, som är föreståndare för Gandhi-institutet för icke-våld, har dementerat dessa påståenden i ett offentligt brev. Någon som helst grund för detsamma har inte heller presenterats.

(Skeptic, North Texas Skeptics, januari 1996)

Jordstrålar i Österrike

1993 genomförde vägförvaltningen i den österrikiska delstaten Steiermark ett ovanligt experiment: En olycksdrabbad korsning försågs med ett skikt av en speciell sorts stenmjöl som skulle avskärma den "jordstrålning" som antogs förorsaka olyckorna.

Försöket misslyckades, dvs man fick ingen minskning av olyckorna. Det har i efterhand framkommit att beslutet om detta experiment fattades i full vetskap om den vetenskapliga kritiken mot slagrutor och "jordstrålning".

(Der Skeptiker 1, 1996)

Varför så få kvinnor?

Phactum, som ges ut av skeptikerna i Philadelphia hade sitt februarinum-mer 1996 en artikel av DeeAnne Wymer under rubriken "Varför finns det så få kvinnliga skeptiker?" Hon redovisar där de svar hon fått när hon talat med andra skeptiker, och ställt frågan i en elektronisk nyhetsgrupp. Svaren var av i huvudsak fyra slag:

1. Skeptiker rekryteras från naturvetenskaperna och andra områden som domineras av män.

2. De skeptiska organisationernas struktur är mera anpassad till män än kvinnor.

3. Kvinnor har inte tid till föreningsliv eftersom de dubbelarbetar.

4. Kvinnor tänker annorlunda än män, t ex genom att vara mindre benägna att ta konflikter på det sätt som skeptikerorganisationer gör.

Skäl att mörda

En jury i Tucson, Arizona, fick ta ställning till ett ovanligt försvar från en mordåtalad. Den åtalade, Robert Joe Moody, hävdade att varels-er från yttre rymden hade tagit hans kropp i besittning och genomfört mordet. Juryn godtog inte förklaringen.

(Skeptiker-Nytt, höstnumret 1996)

Moonsekten utkastad

Guyana har utvisat 121 utländska, främst japanska, medlemmar av Moonsekten. Beslutet anses ha sin bakgrund i erfarenheterna från 1978, då 914 medlemmar i en amerikansk sekt, ledd av Jim Jones, begick kollektivt självmord i Guyana.

(Broderskap nr 8, 1997)

Varsel i Norge

Vår norska kollega, Skepsis, hade i nr 6, 1996 en artikel av Nils Nordberg om ett kriminalfall från 1930-talet.

Den tredje augusti 1934 dog Ludvig Dahl i en drunkningsolycka på Hankø. Strax efteråt blev det känt att olyckan hade förutsagts i en spiritistisk seans av hans dotter Ingeborg Køber.

Detta var en stor triumf för spiritismen, men saken fick en helt annan vändning när fru Køber häktades som misstänkt för att ha mördat sin far. Hon släpptes visserligen i brist på bevis, men den norska spiritismen lyckades aldrig hämta sig efter det dåliga rykte som den fick på grund av Køber-fallet.

Klorinerat mirakel

De ansvariga läkarna vid den franska vallfärdsorten Lourdes har funnit att det heliga vattnet är smutsigt och ohygieniskt. För att förhindra smittspridning klorinerar man därför det vatten som används för "helande bad". Beslutet har mötts av upprörda reaktioner i en del katolska kretsar.

(*The Skeptic, Manchester, 9:4*)

Väg 666

I New Mexico finns en väg med nummer 666, där det inträffat flera svåra olyckor. Fundamentalister har därför krävt att vägen ska få ett nytt namn. 666 är som bekant odjurets tal enligt Uppenbarelseboken.

Den lokale sheriffen hävdar dock att de många olyckorna på vägen beror på ett omfattande rattfylleri.

(*The Skeptic, Manchester, 9:6*)

I utlandet med Johan Tell

Johan Tell: *Men då ingår frukost*. (Vagabond). 177 sidor.

En av Sveriges allra främsta – men inte precis mest välkända – humorister är Johan Tell, krönikör och redaktionssekreterare på Resetidningen Vagabond. Har du inte läst honom förut så bör du reparera det nu. I *Men då ingår frukost* har han samlat 37 krönikor från Vagabond och andra tidningar och tidsskrifter.

Johan Tells krönikor är inga vanliga reseskildringar. Han äger en drastisk formuleringskonst och skarpsynt iakttagelseförmåga som klarsynt gisslar allehanda absurditeter – i Sverige som i utlandet. Särskilt den konstlade exotismen, föreställningarna om hur annorlunda allting är i utlandet. Som skeptiker föll jag i paroxysmer över bokens första stycke, *I Utlandet däremot*:

☛ Sverige är ett andefattigt land.

Det närmaste en religiös händelse svensken upplever nu för tiden är när Christer Sjögren gästar Loket och sjunger "Sjömansjul på Hawaii".

I Utlandet däremot är banden med det andliga ännu inte avklippa.

I Utlandet vet man fortfarande att framkalla moder jords urkrafter.

I Utlandet kan man ännu tyda de tecken naturen visar för dem som ännu inte druknat i materialismens överflödsgröta.

i Utlandet är de mer sinnliga och new ageade.

I Utlandet är det som på Peace in mind-festivalerna i Stockholm. Där finns väldigt mycket andlighet från

Utlandet. Kristaller från Afrika till exempel. Afrika är hemskt andligt. De afrikanska kristallerna kan bota sjukdomar om man läger dem på sin mage – framför allt de lite dyrare, "programmerade" kristallerna.

Försök själv bota den simplaste magkatarr med ett stycke svensk gnejs inpulad i naveln.

Går ju inte.

Även djuren i utlandet är begåvade med outgrundliga krafter. Delfinerna till exempel. På Peace in mind-festivalen kan man köpa delfinhealingresor till Israel. I Israel är man mycket healade. Delfiner äger förmågan att känna av människors sjukdomar. Så om man är obestämbar krasslig, badar man bara med en israelisk delfin som då buffar på det ställe där det onda sitter.

Budgetvarianten av delfinhealing är inspelade delfinlåten: "Undersökningar har visat att vi människor blir gladare och lugnare och lättare kommer ur depressioner genom att lysna på delfinljud. Ljudet har en helande effekt på varje cell i vår kropp."

Försök själv hela en enda ynka cell med en svensk mört.

Går ju inte."

I "Ta en rot till" jämför han kinesiska apotek och svenska hälsokosthandlar, där han erbjuds köpa "Bachs blomsterdroppar valnöt: vid ändring av vanor och livsstil, övergångsbesvär, pubertet och byta arbete". Och i "Där utomjordlingar landar" beskådar han den fläck där ett tefat sägs ha landet på kanarieön Gomera.

"Men då ingår frukost" är faktiskt en strålände rolig bok, för skeptiker och för alla andra.

Jonas Söderström

Gudarna trängs på Cosmic hotline

Nyhetsbrevet Cosmic Hotline har, sannerligen, en mycket imponerande medarbetarskara: "I vår multidimensionella panel ingår bl a Alcazar, Ash-tar, Sananda, Saint Germain, Serapis Bay, Meta-tron, El Morya, ärkeänglarna Mikael och Gabriel, diverse gudar, gudinnor och en stor skara naturväsen." (Sananda är här ett annat namn för Jesus.)

Alla dessa talar till oss i Cosmic Hotline (och svarar på läsarförfrågorna) genom förmedling av "kanalen" Åsa Levin, som "översätter vibrationerna från en stor mängd icke-fysiska väsen". Några smakprov:

"Jag är överbefälhavare över de Intergalaktiska Styrkorna. Vad detta innebär är inte begripligt för er. Det är inte begripligt att det skulle finnas ett intergalaktiskt nätverk av ljusstyrkor, eftersom ni i dagens läge sällan varken erkänner eller kan se ljusets kraft."

"Jag är ärkeängeln Mikael. Min specialitet, om ni vill uttrycka det så, i den här tiden, är att hjälpa er klippa banden till det gamla."

"Om du lider, syster/broder, så gratulera dig själv. Du står mitt i den gudomliga duschen och ska strax få nya kläder. Vill du ha guld eller silver?"

"De processer som människor omkring er nu går igenom, de som t ex ligger på sjukhus med oförklarliga sjukdomar eller tror att de håller på att bli tokiga, kan ses som demonstra-

tioner på ett personligt plan av det som kommer att hända på den globala skådeplatsen. Vad det än är som är på väg, så är det definitivt en del av denna storslagna och underbara reningsprocess som ni alla har väntat på under så lång tid."

"Var uppmärksam på de synliga och osynliga vampyrer du har omkring dig. Vampyrer är alla som suger ut din livskraft för sin egen användning och lämnar dig tömd. Du känner igen en vampyr på att du i dess sällskap plötsligt förlorar din kraft, din glädje eller tillgången till din kunskap och ditt högre jag. Du kan stänga av energiflödet till vampyren genom att omge dig med ljus eller helt enkelt avsluta energidränaget. Be om hjälp av dina guider."

Tidningen innehåller också annonser för olika kurser, bl a en där man utlovar att ärkeängeln Mikael ska framträda (genom kanalisering).

Mystiska sidor

Något egendomligt, för att inte säga mystiskt, verkar ske i tidningen Illustrerad Vetenskap.

Sedan en tid har man en särskild sektion för MYSTIK i tidningen, med särskild vinjett i Arkiv X-stil. "Sveriges bästa sidor om det övernaturliga", är underrubriken.

Och här finns mycket riktigt rubriker som "Rymdvarsel byggde jät-teansikten på Mars" eller "Osynliga biorytmer styr människors liv".

Men det märkliga är själva texten under rubrikerna. Under den senare rubriken läser vi t ex detta:

"Människor dör lika ofta på sina biorytmiskt sett goda dagar som på sina dåliga dagar. Den slutsatsen drar den amerikanske forskaren Terrence Hines, som sedan 1970-talet har genomfört en lång rad undersökningar av biorytmteorin.

Det finns heller inget samband mellan goda dagar och goda händelser, som, biorytmteorin annars hävdar..."

Detta liknar onekligen ett abduction-case. Men är det den ursprungliga texten till rubriken som har förts bort av illasinnade skeptiker?

I själva verket presenterar alla inslag på Illustrerad Vetenskaps Mystik-sidor skeptiska eller vetenskapliga invändningar mot pseudovetenskap. (I rättvisans namn ska sägas att andra inslag på sidorna är mer rättframt rubricerade, t ex "Bluffhistorierna från Bermuda" [-triangeln].) Här finns också James Randi citerad, med mera. Och tittar man noga på vinjetten står det faktiskt "Vetenskap &" ovanför "MYSTIK" i vinjetten.

Lite egendomligt blir ändå intrycket; att försöka sälja rationalism iklädd en skjorta av mystik. Men det är klart, det är naturligtvis bättre än det omvända förhållandet.

JS